

УДК: 811.58:81.44(575.2)(04)
DOI 10.53473/16946324_2023_1

Уметалиева Насият Шаршембековна
ОИӨК «Кыргызстан эл аралык университети»
Декандын орун басары
Уметалиева Насият Шаршембековна
УНПК «Международный университет Кыргызстана»
Заместитель декана
Umetalieva Nasiyat Sharshembekovna
ERPC "International University of Kyrgyzstan"
Deputy Dean
e-mail; nasiyat82@mail.ru

**КЫТАЙ ЖАНА ОРУС ТИЛ МАДАНИЯТЫНДАГЫ «КААРДУУ»
КОНЦЕПТИСИНИН ӨЗГӨЧӨЛҮКТӨРҮ**

**ОСОБЕННОСТИ КОНЦЕПТА «ЗЛОДЕЙ» В КИТАЙСКОЙ И РУССКОЙ
ЛИНГВАКУЛЬТУРЕ**

**FEATURES OF THE CONCEPT "VILLAIN" IN CHINESE AND RUSSIAN
LINGUISTIC CULTURE**

Аннотациясы: Макаланын изилдөө объектиси болуп кытай жана орус тил маданиятындагы «каардуу» концепти. «каардуу» концептисинин лексикалык жана семантикалык өзгөчөлүктөрүн аныктоого багытталган. Кытай жана орус тил маданиятындагы «каардуу» концептисинин салыштыруу анализи жүргүзүлөт.

Негизги сөздөр: түшүнүк, тил маданияты, дүйнөнүн тил сүрөттөлүшү, кытай тили, орус тили

Аннотация: Объектом исследования статьи является концепт «злодей» в китайской и русской лингвакультуре. В статье описаны лексико-семантические особенности концепта «злодей». Проводится сравнительный анализ в лингвокультуре китайского и русского языка концепта «злодей».

Ключевые слова: концепт, лингвакультура, языковая картина мира, китайский язык, русский язык

Abstract: The object of the study of the article is the concept of "villain" in Chinese and Russian linguistic culture. The article describes the lexical and semantic features of the concept "villain". A comparative analysis is carried out in the linguistic culture of the Chinese and Russian languages of the concept "villain".

Keywords: concept, linguaculture, language picture of the world, Chinese language, Russian language

20-кылымдын аягында коомдун, турмуштун дээрлик бардык чөйрөлөрүндө өсүп жаткан интернационалдашуусу коммуникацияда жаңы көйгөйлөрдү алып келди. Бул көйгөйлөрдүн ичинен негизгилери тилдик жана маданий чек аралар, анткени эффективдүү баарлашуу глобалдашкан дүйнөдө ийгиликтин эң маанилүү компоненти болуп саналат.

Лингвистикалык жана маданий билим, азыр баарлашуунун жана түшүнүүнүн негизги түркүгү болуп саналат. Эл аралык жана маданияттар аралык коммуникация процесси

кайчылаш коммуникация инсандын жаңы типтерин пайда кылгандыктан, ар кандай маданиятка таандык адамдардын концептуалдык компетенттүүлүгүн өнүктүрүү зарылчылыгы келип чыгат. Ошонун негизинде когнитивдик лингвистика кытай тилин жана котормосун изилдөө контекстинде изилдөө үчүн эң актуалдуу багыттардын бири болуп саналат.

Өткөн кылымдын экинчи жарымынын аягында сөздүн табиятын изилдөөдө жаңы этап башталган. Буга чейин сөз биринчи кезекте системалык мамилелердин көз карашынан изилденип келген. Бирок акыркы он жылда лингвисттер белгилүү тилдик бирдиктердин артындагы когнитивдик моделдерди изилдөө менен байланышкан багытка кайрылышты. Учурда дүйнөнүн баа берүүчү сүрөтүнүн компоненттерин камтыган негизги түшүнүктөрдүн лингвистикалык ишке ашырылышынын мазмунуна жана каражаттарына көңүл бурулууда. Олуттуу когнитивдик изилдөөлөр сөздүктүн структуралык-семантикалык сүрөттөлүшүнүн натыйжаларына негизделет.

Гуманитардык билимдин өнүгүшү лингвистикалык белгинин маанисин адекваттуу жеткире турган, ошондой эле салттуу маанилердин жана функционалдык чектөөлөрүн алып таштаган, логиканы органикалык айкалыштыра алган жаңы терминди түзүү милдетин алдыга койдү.

Концепция ушундай терминге – когнитивдик лингвистиканын эң маанилүү изилдөө объектисине айланган. Биздин ишибизде В.А. Маслова [4], биз түшүнүктөр тилде аталышы бар жана адамдын дүйнө жөнүндөгү маданий жана улуттук идеясын чагылдырган менталдык бирдиктер деп эсептейбиз.

Концепцияны лингвистикалык жана маданий өзгөчөлүк менен белгиленген психикалык формация катары бөлүп көрсөтүү гуманитардык илимдердин, атап айтканда, лингвистикалык билимдердин антропоцентридик парадигмасынын өнүгүүсүндөгү табигый кадам болуп саналат. Түпкүлүгүндө персоналдык жана объективдүү концепция этносемантиканын аныктыгын кайра жаратып, эне тилдин жалпы улуттук-маданий прототипинин образдары семантикалык системада бекемделген. "Тилдеги адамдын образын" кайра жаратуу бул когнитивдик лингвистиканын милдети. Бул милдет эне тилчинин ой жүгүртүүсү жана логикасы менен салыштырууга боло турган концепциянын чегин этномаданий аныктоо аркылуу ишке ашырылат.

Маданияттын өзөктүү концепциялары дүйнө сүрөтүнүн негизги бирдиктери, маданияттын константалары болуп саналат, алар жеке тилдик инсан үчүн да, бүтүндөй тил маданий коомчулук үчүн да мааниге ээ. Концепция когнитивдик лингвистиканын концепциясы катары С.Г. Воркачев, В.И. Карасик, В.Н.Касевич, Е.С. Кубрякова, В.А.Маслова, Ю.С. Степанова, В.Н. Телия деген окумуштуулар изилдеген.

Бул макала кытай жана орус тил маданиятындагы «恶行» È xíng «каардуу» концептисинин лингвистикалык чечмелөө жолдорун талдоого арналган. Изилдөөнүн актуалдуулугу анын когнитивдик лингвистика тармагына багытталгандыгы менен аныкталат, анткени ал лексика курчап турган дүйнөнүн объектилерин чагылдырууда өзгөчө роль ойнойт, анткени ал сөз концепцияны көрсөтүүчү жана эң маанилүү билимдерди дүйнө жөнүндө бирдиктүү маалымат системасына байланыштырган.

Азыркы кытай жана орус тил маданиятында «恶行» È xíng «каардуу» концептисинин лингвокогнитивдик моделин ишке ашыруунун улуттук-маданий өзгөчөлүктөрү аныкталат. Жумушчу гипотеза «恶行» È xíng «каардуу» концептисинин көп катмарлуу түзүлүшкө ээ жана эне тилинде сүйлөгөн адамдын аң-сезими жана ой жүгүртүүсү менен тыгыз байланышта болгондуктан, анын иштөөсүнүн улуттук-маданий өзгөчөлүгүнө ээ деген идея болгон.

Яогуай (кытайча 妖怪 – каардуу рух; желмогуз), яомо (кытайча 妖魔 – каардуу рух; кара ниет) же яоцзин (妖精 – каардуу рух; азгыруучу) – кытайча термин, адатта жин, арбак, желмогуз дегенди билдирет. [7]

Яогуайлар негизинен карышкыр жырткычтар, тирүү кезинде катаал мамилеге кабылып, өч алуу үчүн кайтып келген өлгөн жаныбарлардын каардуу рухтары же даосизм практикасы аркылуу сыйкырдуу күчкө ээ болгон кулаган асман жандыктары. Алардын негизги максаты – өлбөстүктү жана ошону менен теңирчиликке жетүү. “Батышка саякатта” жин-перилер, адатта, ыйык адамдарды (бул учурда, Сюань-Цзан)

Кээ бир яогуайлар өзгөчө келип чыккан. Бай Гу Чинге келсек, бул жинге айланган аялдын скелети. Көптөгөн яогуайлар курт түлкүлөр же Батышка саякат боюнча, үй жаныбарларынын кудайлары, ошондой эле бир катар азыраак жин-перилерге буйрук берген яогуай падышалары (мо-вандар) бар.

Кытай фольклорунда тозок (Дию) ар кандай жиндерге толгон жер. Бул желмогуздардын көпчүлүгүнүн сүрөттөрү индиялык демонологиянын таасиринде болгон - ракшасалар, якшалар жана ошондуктан жапон эли менен кээ бир окшоштуктары бар.

Айрыкча, элдик оозеки чыгармачылыкта жана тилде жолборс жөнүндө абдан көрүнүктүү, ар түрдүү жана кызыктуу сөздөр бар. Алар оң жана терс болуп саналат. Кытай тил маданиятындагы жолборс "жакшыны" да, "жамандыкты" да чагылдыра алат.

Жолборс Азияда гана жашайт - анын негизги таралышы Борбор Азиядан Кытайга жана Индокытайга чейин созулат. Ошондуктан, европалык жана америкалык адабиятта бул жаныбар тууралуу жомок, макал-лакаптар жок. В.И. Далдын «Орус тилинин макал-лакаптарында» да, албетте, жолборско байланыштуу тексттер аныкталбайт. Бирок Приморьеде - Орусиянын Ыраакы Чыгышында - Амур жолборсу жашайт, ал эң чоң жырткыч. Ошондуктан, мисалы, Амур жомогунда "Жети коркунуч" деген эр жүрөк баатыр Индга жолборстордун лагеринен өтүп, бир тууганын жолборс үй-бүлөсүнөн бир кыздан табат.

Орус тилдик маданиятында кара ниеттин мындай образын Карышкыр алып жүрөт, бирок ал дайыма эле боорукердикти чагылдыра бербейт. Байыркы убакта императорлор аскерлерди көчүрүүдө жолборстун сүрөтү түшүрүлгөн эмблемаларды колдонушкан. Ал эми ак жолборс бактысыздыкты билдирет, кээде айылдарда энелер түнкүсүн ыйлап жаткан баланы тынчыткысы келип, сөз укпаган балдарды жеген "карт жолборс" менен коркутуп коюшкан.

Ар бир тил дүйнөнүн кайталангыс картинасын чагылдырат. Улуттун маданий баалуулуктарынын калыптанышына көптөгөн спецификалык факторлор, анын ичинде жаратылыш чөйрөсү, тарых жана маданият, диний ишенимдер, экономикалык моделдер, адабий чыгармалар, турмуш-тиричилик каада-салттары жана башка аспектилер таасир этет. Бул факторлордун таасири астында Кытайдын уникалдуу маданий баалуулуктары маданияттын эне тилинде, өзгөчө макал-лакаптарда чагылдырылышы мүмкүн.

Жакшылык менен жамандык жөнүндөгү идеялар ар бир маданияттын маанилүү этикалык фрагменттеринин бири болуп саналат. Кытайдын этикалык идеялары негизинен диний ишенимдердин таасири астында калыптанган. Кытай макал-лакаптарында жакшылык менен жамандык жөнүндөгү диний, философиялык идеялар кандай чагылдырылганын карап көрөлү.

Кытай макал-лакаптары жакшы менен жаманды баалоонун критерийлерин чагылдырат, жакшы менен жаманды айырмалоого үйрөтүүчү азыркы кырдаал, адамдар туура баалуулуктарды орното алышы үчүн туура жана туура эмес жүрүм-турум жөнүндө ойлорду берет: 有益于人, башкаларга пайдалуу болуу жакшы; болуу өзүнө пайдалуу жаман). Макал-лакаптар жамандыкка жаза, жакшылыкка сыйлык берүү идеясын чагылдырат: 行善得善, 行恶得恶 (боорукер адам жамандан соо), 积善逢善, 积恶逢恶 (жакшылык кыл жана ал, жамандык кылып, жамандыкты кабыл алуу), 积善之家, 必有余庆; 积不善之家, 必有余殃 (жакшылык топтогон үй-бүлө берекелүү болот; жамандык топтогон үй-бүлө жамандык көрөт), 必有余庆; 积不善之家, 为恶者必亡, 为善者, 天报之以福; 为非者; 为非者, 天报之以殃 (кайрымдуулар үчүн, Асман аларга батасын берет; каалабагандарды асман, боорукердик менен сыйлайт; аларды кырсык менен). [3]

«Каардуу кудайлар» жана «хаос кудайлары» эң байыркы кудайлардын катарына кирет. Кытай мифтеринде жана уламыштарында каардуу кудайлар жана баш аламандыктын кудайлары бийлик үчүн күрөштө көбүнчө башка кудайлар менен кагылышат. Юань Кэ бул кудайлар жөнүндө төмөнкүчө комментарий берген: «Колдонулган мифтердин фрагменттеринен башкаруучу тап өздөрүнүн «ата-бабалары» деп эсептей баштаган көп сандагы «адил рухтардан» тышкары дагы көптөгөн «жамандыктар» болгондугун көрүүгө болот. «Кудайлар», же «Каардуу рухтар». ", аларды Горький "козголоңчу" деп атаган, мисалы: аткыч Йи Гун, Чи Ю, Куафу, Синтянь жана башкалар. Алар бул "асыл" өлбөстүктөргө каршы чыгышкан. Мындай «козголоңчул» мифтердин жайылышы башкаруучунун беделине коркунуч туудурган анык. [2]

«Каардуу» (яо) сөзүнүн биринчи иероглифи табияттагы жана жашоодогу кырсыктарга алып келген түрдүү жат, бузуку кубулуштарды билдирет. Байыркы кытай тамгаларынын “яо” жана “гуай” мааниси окшош, алар кызыктай жана адаттан тышкары нерсени билдирет, ошондуктан алар көп учурда бири-бири менен айкалышып колдонулат, натыйжада “каардуу рухтар” деген сөз пайда болгон.

Орус тилинин фразеологиялык бирдиктеринде “Каардуу” концептисинин туюнтулушу. Биринчиден, орус тилиндеги фразеологиялык бирдиктерди карап кетсек: **Өтө жаман, арамза адам жөнүндө:** тозоктой жаман, жырткычтай ачуулуу (каардуу, таш боор), карышкырдай ачууланып, күзгүдөй каардуу (плохой, как черт, свирепый, как зверь (лютый, жестокий), злой, как волк, свирепый) **Каардуу аял жөнүндө:** зыяратчыдай каардуу, бакшыдай каардуу, жез кемпир сыяктуу каардуу (злодейка ведьма, Баба Яга, кикимора) **Каардуу, чыккынчы, коркунучтуу адам жөнүндө:** кудуктун астынан чыккан жылан сымаал, өлбөс Кощей (змея подколодная, кощей бессмертный)

Бул концепт негизинен эки тилде тең көп сандагы субстантивдик жана сын атоочтук фразеологиялык бирдиктерди камтыйт. Бул туюнтмаларды талдап көрсөк, эки элдин дүйнө таанымында окшоштуктар көп экенин байкайбыз. Биринчиден, бул жаман, арамза адамды жылан, карышкыр сыяктуу жаныбарларга салыштыруу эки тилде тең кездешүүдө: кудуктун астындагы жылан, жыландай жырткыч, каардуу карышкыр.

Жылан менен карышкырдан тышкары эки тилде тең айбанат дүйнөсүнүн бир катар өкүлдөрү да каардуу адамды туюндуруу үчүн колдонулат, атап айтканда, иттей ачуулуу деген туюнтмалар боюнча. Кытайлар, тескерисинче, жаман адамды стандартташтырууда жырткыч жаныбарларга ориентацияны көрсөтүшөт: жолборстор, илбирстер, пантералар, жыландар эң коркунучтуу жырткычтар катары Кытайда көп кездешет жана кытайлардын эң жаман жаныбарлар экенин түшүнүшөт.

Белгилей кетсек, эгерде орустардын аң-сезиминдеги карышкыр биринчи кезекте эки жүздүүлүк менен байланыштырылса, анда кытай тилинде «карышкырдын» образы дагы эле өзүнүн табигый мүнөзү катары каардуулукту, ырайымсыздыкты чагылдырат. Мисалы: карышкырдын канын сатуу, карышкыр менен соода кылуу.

Чыныгы конкреттүү айбандар менен катар эле жаман адамдын динден, ырым-жырымдан, элдердин мифтеринен келген ойдон чыгарылган каармандар менен ассоциациясы да бар: тозоктой жаман, шайтан уруусу, жиндей караңгы, шайтан курсак ж.б.

Шайтан орусча сөз айкашта - диний түшүнүк боюнча жандыктар, жиндер деп келет. Биринчи вьетнамдык сөз айкашы тозокто шайтандардын пайда болушу идеясына негизделген. Элдик ишеним боюнча, бул жандыктардын баштарында буканын мүйүздөрү жана жүзү жылкыныкындай, туяктары бар.

Мындан тышкары, орустун төмөнкүдөй фразеологизмдериндеги каардуу, ызалуу аял, зылчадай айым, Баба-Яга (жез - кемпирдей) жаман деген маанидеги сөз айкаштар да реалдуу эмес каармандарга байланыштуу экени аныкталган. Мегера - байыркы грек мифологиясындагы өч алуу үч кудайынын бири. Ал эми Баба Яга – жез кемпир - башкы, орус фольклорунун негизги каармандарынын бири. Ал тооктун буту менен кичинекей алачыкта жашайт, балдардын этин жейт, жакшы каармандарга жамандык кылат, Өлбөс Кощей менен бирге ал орус маданиятында терс каармандарды чагылдырат. [7]

Ар бир тил дүйнөнүн кайталангыс сүрөтүн чагылдырат. Улуттун маданий баалуулуктарынын калыптанышына көптөгөн спецификалык факторлор, анын ичинде жаратылыш чөйрөсү, тарых жана маданият, диний ишенимдер, экономикалык моделдер, адабий чыгармалар, турмуш-тиричилик каада-салттары жана башка аспектилер таасир этет. Бул факторлордун таасири астында Кытайдын уникалдуу маданий баалуулуктары маданияттын эне тилинде, өзгөчө макал-лакаптарда чагылдырылышы мүмкүн.

Кытай макал-лакаптары жакшылык менен жамандыкты баалоо критерийлерин, жакшы менен жаманды айырмалоого үйрөткөн азыркы кырдаалды чагылдырып, туура жана туура эмес жүрүм-турум жөнүндө түшүнүктөрдү берип, адамдар туура баалуулуктарды орното алат.

Мифтерде жана уламыштарда терс каармандардын болушу Кытайдын салттуу тарыхынын жана маданиятынын ажырагыс бөлүгү болуп саналат. Алардын ар түрдүү формалары жана үрөй учурулар жоруктары мифологиялык окуяларга негизделген, фантазиянын жана көркөм чыгармачылыктын түгөнгүс булагы болгон.

Азыркы тил илиминде концепцияны изилдөө өзгөчө мааниге ээ. Бирок, концепциянын табиятын түшүнүү аракети ар кандай көз караштардын болушу менен байланышкан. Учурда когнитивдик лингвистика тармагында интенсивдүү изилдөөлөр жүрүп жатат. Кээ бир терминологиялык белгисиздик процессти татаалдандат жана тактоону талап кылат.

Ошентип, ишибизде термин деген түшүнүктөн чыгабыз

"концепция" - бул бир нече илимий чөйрөлөр үчүн жалпы (шатыр) термин: биринчи кезекте ой жүгүртүү жана таанып билүү, маалыматты сактоо жана иштетүү менен алектенген когнитивдик психология жана когнитивдик лингвистика, ошондой эле түшүнүк чөйрөсүнүн чектерин дагы эле аныктап, тактоодо лингвокультурология. Математикадагыдай эле когнитивдик лингвистикадагы концепция түшүнүүнүн интуитивдик деңгээлинде аныкталган аксиоматикалык категория болуп саналат деп болжолдоого болот. Концепцияны түшүнүү бир эле тил маданиятынын ичиндеги идеяны, фреймди, сценарийди, гештальтты ж.б. түшүнүү менен байланышкан.

Концепция адамдын аң-сезиминдеги маданияттын бир бөлүгү катары же маданият психикалык дүйнөгө кирген формада аныкталышы мүмкүн. Анан калса, адамдын менталитети маданиятка кирип, ага таасир этет.

Тигил же бул концепциянын калыптанышы эне тилчинин аң-сезиминде калыптандырууга жетиштүү убакыттын ичинде эмоциялардын, жактыруулардын жана жактырбоолордун, кээде кагылышуулардын предмети болуп саналат. Ошону менен бирге концепция бир адамдын гана эмес, жамааттык аң-сезимдин да бирдиги болуп саналат, ал эне тилдүүлөрдүн улуттук эс-тутумунда оозеки түрдө аныкталган формада сакталат. Нарктын когнитивдик бирдиги, концепция катары бул абстракттуу репрезентация же менталдык символ кээде түшүнүктүн мүнөздүү ролун аткарган башка бирдиктерден курулган "билим бирдиги" катары аныкталат. Бул түшүнүк, адатта, терминдин бирдиктүү мааниси сыяктуу тилдерде тиешелүү өкүлчүлүк менен байланышкан.

Ошентип, лингвокогнитивдик түшүнүүгө ылайык, концепция сөздүн сөздүк каражаттары менен байланышкан. Тил түшүнүктөрдү түзбөйт, бирок баарлашуу процессинде алмашуу жана аларды талкуулоо каражаты катары кызмат кылат. Концепциялар инсандын менталитетинде реалдуулукта болот. Байланыш үчүн бул түшүнүктөр вербалдаштырылышы керек, башкача айтканда, тилдин жардамы менен туюнтулушу керек. Тилде концепция жеке сөздөрдү, сөз айкаштарын же сүйлөмдөрдү жана түшүнүктүн өзүн аныктаган бүтүндөй тексттерди колдонуу менен вербалдаштырылышы мүмкүн. Форма тандоо сүйлөөчүнүн өз ара байланышта болгон жеке маанисине, менталдык чагылдырылышына жана ички лексикасына жараша болот.

Биздин изилдөөбүздүн актуалдуулугу лингвокультурологиялык тенденциянын азыркы тил илиминде анын тил менен маданияттын өз ара байланышына, тилдеги универсалдуу жана улуттук өзгөчөлүктүн өз ара байланышын аныктоого багытталган маанисине байланыштуу.

Азыркы тил илиминде түшүнүктөрдүн ар кандай түрлөрү бөлүнөт: концепциянын чагылдырылышы; концепция диаграммасы; концепция алкагы; концепция - сценарий, концепция концепциясы; гештальт; калейдоскопиялык түшүнүктөр.

Бирок биз изилдөөбүздө (Г.Г.Слышкин менен В.И. Карасиктин артынан) маданий концепцияны көп өлчөмдүү маанилик структура катары сүрөттөөгө басым жасадык, мында семантикалык, образдык жана нарктык жактары ар түрдүү жана улуттук өзгөчөлүктөрдү алып жүрөт.[4]

Бул изилдөөдө «жаман» түшүнүгү кытай жана орус маданиятынын алкагында изилденген. Каардуу каармандын образын түшүнүү анын эки жактуулугунан улам изилдөө үчүн өзгөчө кызыгууну туудурат. Бир жагынан изилденип жаткан концептуалдык чөйрөдө "惡行" È xíng "坏", huài "恶毒" Èdú формулалары жана ага байланыштуу идиомалар жана макал-лакаптар аныкталган.

Экинчи жагынан, биздин изилдөөлөр көрсөткөндөй, кытай менталитетинде жаман адам душмандык, ачуулануу, ачуулануу, кастык сезимдерине толгон адам катары түшүнүлөт. Синонимдери: кара ниет, кара ниет, кекчил, ушакчы, арамза, кара ниет, каардуу, ашынган, каардуу, кекчил ж.б.

Анын кытай тилиндеги эквиваленти "恶", "恶心", "坏人" - "È", "ěxīn", "huàirén" (караңгы жаман ойлор, иш кылуу, башкаларга кайгы жана кырсык алып келүү) деген сөз. Жүргүзүлгөн талдоонун негизинде «жаман» түшүнүгүнүн фразеологиялык компонентинин өзөктүү белгилерине төмөнкүдөй формулаларды киргизебиз: «жакшылык менен жамандык салыштырмалуу», «жакшылык менен жамандык өз ара байланышта» жана «жакшылыкка каршы». жаман". [8]

Биздин эмгекте кытай тилинин маданиятындагы, мифтериндеги жана фразеологиялык бирдиктериндеги азыркы баатыр-жамандардын образдарынын тилдик жана маданий көрүнүштөрү талдоого алынган.

Бул изилдөөдө изилдөө үчүн кытайдын “жаман” – “恶行” È xíng түшүнүгү тандалып алынган. Яогуай (кытайча 妖怪 – каардуу рух; желмогуз; обсессия), яомо (кытайча 妖魔 – каардуу рух; кара ниет) же яоцзин (妖精 – каардуу рух; азгыруучу) – кытайча термин, адатта жин, арбак, желмогуз дегенди билдирет.

Яогуайлар негизинен карышкыр жырткычтар, тирүү кезинде катаал мамилеге кабылып, өч алуу үчүн кайтып келген өлгөн жаныбарлардын каардуу рухтары же даосизм практикасы аркылуу сыйкырдуу күчкө ээ болгон кулаган асман жандыктары. Алардын негизги максаты – өлбөстүктү жана ошону менен теңирчиликке жетүү.

Бул түшүнүк негизинен эки тилде тең көп сандагы субстантивдик жана сын атоочтук фразеологиялык бирдиктерди камтыйт. Бул туюнтмаларды талдап көрсөк, эки элдин дүйнө таанымында окшоштуктар көп экенин байкайбыз. Биринчиден, бул жаман, арамза адамды жылан, карышкыр сыяктуу жаныбарларга салыштыруу эки тилде тең кездешүүдө: чуңкур астындагы жылан, жыландай жырткыч, сойлоп жүрүүчү сойлоп жүрүүчү, жаман. карышкыр.

Жылан менен карышкырдан тышкары эки тилде тең айбанат дүйнөсүнүн бир катар өкүлдөрү да жаман адамды туюндуруу үчүн колдонулат, атап айтканда, иттей ачуулуу, иттей ачуулуу, ачуулуу деген туюнтмалар боюнча. күзгү, кары дүйнөк. [5]

Анализдин негизинде биз «жаман» түшүнүгү көп катмарлуу түзүлүшкө ээ, анын иштөөсүнүн улуттук-маданий өзгөчөлүгү бар деген алгачкы гипотезаны тастыктадык, анткени ал эне тилинде сүйлөгөн адамдын аң-сезими жана ой жүгүртүүсү менен тыгыз байланышта жашайт. «Жаман» түшүнүгүн түзүү жана талдоо учурунда алынган лингвистикалык жана маданий маалыматтар кытай тилин окутуу процессинде ийгиликтүү колдонулушу мүмкүн.

Колдонгон адабияттар:

1. Верещагин Е.М., Костомаров В.Г. Язык и культура.М.: Индрик, 2005. - 1038 с.

2. Гу Шэньцзы. Собрание старинных романов Бо Ичжи. Пекин: Чжунхуа шуцзюй, 1980. 85 с.

3. Жамшитова Г.Ж. Глагольные фразеологизмы кыргызского и русского языков и их лексикографическое описание: автореф. дис канд. филол. наук. – Бишкек, 2000.

4. Карасик В. И., Слышкин Г. Г. Лингвокультурный концепт как единица исследования // Методологические проблемы когнитивной лингвистики: Сб. науч. тр. / Под ред. И. А.Стернина. - Воронеж: ВГУ, 2001. с. 75 - 80.

5. Ли Цзяньго. Лиса в китайской культуре. Пекин: Жэньминь вэньсюэ чубань шэ, 2002. 385 с.

6. Маслова В.А. Введение в когнитивную лингвистику, М.,1997

7. Маслова И.Н. Лингвокультурология. М., 2001.

Шань хай цзин / Ред. и коммент. к «Каталогу гор и морей» Юань Кэ. Шанхай: Шан-хай гуцзи чубаньшэ, 1980. 488 с.